

Lp justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakosta

25.11.2024

Tartu Maakohtu arvamus kohtumenetluse tõhustamise ettepanekute osas

Justiitsministeerium palus 14. novembril 2024 Tartu Maakohtul esitada 25. novembriks 2024 arvamus kohtumenetluse tõhustamise ettepanekute osas.

Tartu Maakohtus tänab võimaluse eest arvamust avaldada. Tartu Maakohtu arvamuse koostamiseks paluti kohtunikel, kohtujuristidel ja konsultantidel esitada oma kirjalik arvamus. Arvamus on kokkuvõtte neist.

Kuna teema on oluline ja ettepanekud kohati vastuolulised sai see palju vastukaja.

Olulise aspektina toodi välja, et järjekordselt on ministeeriumi poolt antud ebamõistlikult lühike tähtaeg seisukohtade esitamiseks. Sellist ministeeriumi käitumisviisi on korduvalt taunitud. Eelnõu pole nii kriitiline, et seda ei võiks jõustada näiteks kuu hiljem andes seisukohtade esitamiseks mõistliku aja.

Eelnõus on ettepanekuid, mis on positiivsed ja tervitatavad. Samas on valdav osa ettepanekuid olulised, kuid põhjendamata ilma analüüsita. Paljud esitatud ettepanekutest mitte ei tõhusta kohtumenetlust vaid suurendavad kohtu töökoormust. Seega on hetkel raske prognoosida, milline on kavandatavate muudatuste mõju kohtupidamisele ja kohtute tööle.

Järgnevalt käsitletakse arvamuses muudatusi teemade kaupa.

I. Notari tasu seaduse muutmine

Notari tasu seaduse § 402 – sellist liiki kohtuasju on käesoleval aastal kõigisse maakohtutesse jõudnud kokku 28. Muudatus on küll tervitatav, aga ei mõjuta oluliselt kohtu töökoormust. Samas puudub seaduses regulatsioon, mille alusel ja mis põhimõtteid järgides notarite koda selliseid avaldusi menetleks ning mis ressursi arvelt.

II. Pankrotiseaduse muutmine

- 1) Paragrahvi 10 lõige 7 ja § 13 lõige 5 tunnistatakse kehtetuks ning § 17 lõike 1 esimesest lausest jäetakse välja sõnad „või võlgnik, võlausaldaja või ajutine haldur seda taotleb“.

Ettepanek on vastuolus üldise hagita menetluse põhimõttega, mille kohaselt on menetlusosalisel üldjuhul õigus avaldada soovi enda ärakuulamiseks (TsMS § 477 lg 4).

- 2) Paragrahvi 32 lõikest 2 jäetakse välja teine lause.

Ettepanek ei taga seaduses järjepidevust ega õiguspärast ootust pankrotimääruse vaidlustamiseks. Riigikohtus pankrotimääruse vaidlustamise õigust on korduvalt muudetud (kaebeõigus puudus viimati kuni 30.06.2022, alates 01.07.2022 kaebeõiguse võimalus oli,

nüüd soovitakse uuesti kaebeõigus ära võtta). Arusaamatuks jääb, mis põhjustel taaskord kaebeõigust Riigikohtus ei peaks olema.

3) Paragrahvi 82 lõike 4 neljas lause tunnistatakse kehtetuks.

Me ei nõustu, nagu poleks häälte määramise vaidlus kiire ega oluline, mistõttu ei peaks ringkonnakohtul olema vaidluse lahendamiseks tähtaega. Vastupidi – häälte määramine (ennekõike võlausaldajate esimesel üldkoosolekul) on pankrotimenetluse edaspidise läbiviimise seisukohalt äärmiselt oluline ja kiire. Kõnealusel koosolekul otsustatakse edaspidist menetlust kõige enam mõjutavate küsimuste üle (halduri kinnitamine, toimkonna valimine, juriidilise isiku tegevuse lõpetamine või jätkamine jms), mis tuleb teha menetluse alguses ja kiiresti, st võlausaldajate hääled peavad olema selged. PankrS-s sätestatigi tähtsajad häälte määramiseks, kuna praktikas häälte määramise vaidluste lahendamised olid ebamõistlikult pikad (määruskaebuseid lahendati neljast kuust kuni aastani). Kui tähtaeg on üksnes maakohtul, on lahendus poolik. Olukorras, kus ringkonnakohtus lahendab häälte määramise vaidluse mõne kuu pärast, ei ole võlausaldajate hääled selged ja see takistab kiire ja efektiivse pankrotimenetluse läbiviimist.

4) Paragrahvi 84¹ lõike 3 punktid 6 ja 7 tunnistatakse kehtetuks.

Ettepanekus olnud selgitus: Paragrahvi 84¹ lõike 3 punktide 6 ja 7 kehtetuks tunnistamisega antakse pankrotimenetluses halduri ja ajutise halduri ja toimkonna tasude ja kulude kindlaksmääramisel kasutada kohtujuristi. Tegemist ei ole sisulise õigusemõistmise küsimusega, mis tuleb reserveerida kohtunikule. Muudatus võimaldab tööd paindlikumalt korraldada ja säästa kohtuniku ressursi olulisemate ja keerulisemate küsimuste jaoks.

Ei saa nõustuda, et tegemist ei ole sisulise õigusemõistmise küsimustega. Pankrotihalduri ja pankrotitoimkonna liikme tasu ja kulutuste kinnitamise ning ajutise halduri tasu ja kulutuste või pankrotimenetluse kulude katteks tasutud deposiidi hüvitamise nõude lahendamise näol ei ole tegemist tehnilise ja arvutusliku toiminguga, mida saaks teha ilma õigust mõistmata.

Pankrotihalduri ja pankrotitoimkonna liikmete tasu ja kulutused on pankrotimenetluse kulud, mille suuruse määratlemine on kohtu kaalutusotsustus ja nende suuruse osas on kohtul kontrollikohustus (nt kas taotletav tasu vastab halduri/pankrotitoimkonna liikme tehtud töö mahule ja vastutusele; kas kulutused on olnud põhjendatud) ning nende suurusest oleneb, kui palju on võimalik rahuldada pankrotimenetluses võlausaldajate nõudeid. Pankrotihalduri tasu ja kulutused tüüpiliselt kinnitatakse pankrotimenetluse lõpus koos lõpparuande (PankrS § 163) kinnitamisega samas määruses või pankrotimenetluse raugemisel pärast pankroti väljakuulutamist (PankrS § 158) samuti samas määruses. Nende määruste tegemine on kohtuniku ainupädevuses, kuid tulenevalt kohtu töökorraldusest neid määrusi võib valmistada ette (ja tegelikkuses valmistabki) kohtujurist.

Ajutise halduri tasu ja kulutuste või pankrotimenetluse kulude katteks tasutud deposiidi hüvitamise nõude rahuldamine on samuti kohtu kaalutusotsustus ja nõude rahuldamine eeldab, et isik, kellelt deposiidina tasutud summa hüvitamist nõutakse, on oma kohustusi rikkudes jätnud pankrotiavalduse õigeaegselt esitamata. PankrS § 30 lg 3 sätestab muuhulgas, et kohus mõistab deposiidina tasutud summa pankrotiavalduse esitamiseks kohustatud isikutelt välja, välja arvatud juhul, kui isik, kelle vastu nõue esitati, tõendab, et ta ei ole pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmisega oma kohustusi rikkunud. Seega ei ole deposiidi hüvitamise määruse tegemine kõigest tehniline ja arvestuslik toiming, vaid eeldab asjaolude tuvastamist, tõendite hindamist ja sisulist õigusemõistmist. Sellise määruse tegemine peab olema kohtuniku ainupädevuses, kuid tulenevalt kohtu töökorraldusest neid määrusi võib ette valmistada kohtujurist.

Riigikohtu 02.04.2014 otsusega tsiviilasjas nr 3-4-1-29-13, tunnistas Riigikohtus kohtute seaduse § 1251 lõike 2 ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 174 lõike 8 osas, mille kohaselt võib tsiviilkohtumenetluses menetluskulud kindlaks määrata kohtujurist, põhiseadusega

vastuolus olevaks ja kehtetuks. Leiame, et PankrS § 84¹ lg 3 p-de 6 ja 7 kehtetuks tunnistamine oleks samuti põhiseadusega vastuolus. Viidatud lahendis leidis Riigikohus, et kohtus saab õigust mõista üksnes kohtunik ning p-s 48 leiti: Juhul kui menetluskulude kindlaksmääramine seisneks üksnes riigilõivu suuruse või ka lepingulise esindaja kulude kindlaksmääramises, kus täpsed määrad on vajaliku detailsusastmeni sätestatud selliselt, et tegemist oleks tehnilise ja arvutusliku toiminguga, ei pruugi menetluskulude kindlaksmääramine olla käsitatav ülesandena, mida võib täita vaid kohtunik.

Puuduvad põhjendused, kuidas on ettepanekuga planeeritav muudatus kooskõlas Põhiseadusega, mille kohaselt mõistab õigus vaid kohus (kohtunik).

III. Perekohustuste seaduse muutmine

1) *Käesolevas seaduses on järgnev säte: “§ 50¹. Pankrotimenetlusaegse elatisabi maksmise alused.”*

Seega ei saaks uus säte: „menetlusväline elatisabi“ olla sama numbriga või plaanitakse olemasolevat siiski muuta?

2) Perekohustuste seaduse § 52 lg 4¹ – üldreeglina ei panda inimesele kohustust tõendada negatiivset asjaolu. Segane, milliseid tõendeid isikul on võimalik esitada selle kohta, et ta ei ole näiteks sularahas lastele elatist saanud.

IV. Riigi õigusabi seaduse muutmine

Riigi õigusabi seaduse § 10 lg 3 – „*Taotlus riigi õigusabi saamiseks esindamisena tsiviilasja kohtueelses menetluses, haldusmenetluses või väärteoasja kohtuvälises menetluses, õigusdokumendi koostamisena või muu õiguslase nõustamise või esindamisena esitatakse Eesti Advokatuurile.*“

Sellist liiki kohtuasju on käesoleval aastal kõigisse maakohtutesse jõudnud kokku 306.

Sätte sõnastus tekitab küsimusi. Avaldus esitatakse Advokatuurile, aga kes seda lahendab? Kuna riigi õigusabi andmine on korraldatud Advokatuuri poolt siis tekib vastuolu kui riigi õigusabi andmist või mitteandmist hakkab korraldama Advokatuur. Sisuliselt oleks tegemist olukorraga, kus Advokatuur hakkab otsustama, millist tööd riigi õigusabi korras vastu võetakse ja millist mitte.

Vahel esineb ka olukordi, kus kohus annab isikule riigi õigusabi õigusliku perspektiivi väljaselgitamiseks ja asi hagina kohtusse ei jõuagi, sest esindaja leiab, et perspektiivi pole. Sellisel juhul maksaks advokatuur endale ise tasu ja järelevalve selle üle puuduks.

V. Sotsiaalhoolekande seaduse muutmine

Sotsiaalhoolekande seaduse § 105 lõike 5 esimeses lauses asendatakse sõnad “üheks aastaks” sõnadega “viieks aastaks” ja teises lauses sõnad “ühe aasta” sõnadega “viie aasta”.

Tunneme muret, et isiku põhiõiguste riivet põhjendatakse üksnes kulude kokkuhoiuga. Tegemist on väga olulise isiku põhiõiguste riivega ning küsimus tõusetub sellest, kas seda saab üksnes kulude kokkuhoiuga põhjendada. Muud põhjendused ja analüüs puuduvad.

VI. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmine

1) Paragrahvi 16 täiendatakse lõigetega 3 ja 4.

Ebaselgeks jääb ja põhjendamata on, millised on need asjad, mis on eriliselt keerukad, põhimõttelise tähtsusega ja õigusemõistmise huvides, mille lahendamisel peaks moodustama kolmeliikmelise koosseisu, miks on selline muudatus vajalik ja kuidas aitab kaasa maakohtu töö tõhustamisele. Ühtegi näitlikku asja välja toodud ei ole. Ka ei ole välja toodud, kui levinud on kolmeliikmeline koosseis halduskohtus. Lisaks on põhjendamata protsess, kuidas kolmeliikmelise koosseisu moodustamine maakohtus peaks toimuma (kes,

millal ja mille põhjal selle üle otsustab, et tegemist on vaidlusega, mis tuleb lahendada kolmeliikmelises koosseisus, ning kuidas kohtunike valim tehakse). Küsitav on, kas selline muudatus aitab kaasa kohtupidamise tõhustamisele, kuna kolmeliikmelisena võib asja lahendamine võtta veel kauem aega. Kolmeliikmeline kohtukoosseis pigem suurendab kohtu töökoormust, sest lisaks tuleb osaleda kollegiaalses koosseisus.

2) Paragrahvi 49 lõiked 2 ja 3:

Protokolle puudutavad muudatused ei ole mõistlikud ning suurendavad kohtuniku töökoormust. Kohtunik vastutab protokollide koostamise eest ka kehtiva seaduse järgi ning praktikas vaatab protokollide enne allkirjastamist nagunii üle.

3) Ebaselge on ka § 49 muudatuste reaalne rakendamine: kas lähtudes muudatustest peab kohtunik hakkama istungi ajal kirjalikult protokollide pidama või tähendab see seda, et kohtunik saab protokollide kantava dikteerida. TsMS § 51 lg 1 näeb üldreeglina jätkuvalt ette kirjaliku protokollide ja lg 1¹ kavandatav muudatus on siiski vaid täiendav võimalus. Mitmed kohtunikud viitasid, et kohtunikel puudub istungi ajal enamasti ajaline ressurss pidada ise kirjalikku protokollide.

Kohtuniku ülesanne kohtuistungil on selgitada pooltele seaduse kohaldamist ja tõendamiskoormust, analüüsida esitatud tõendeid, lahendada taotluseid. Lisaks tuleb kohtul ära kuulata pooled ja tagada kohtuistungil kord. Kindlasti on kohtunikke, kes selle kõige kõrval suudab koostada ka kohtuistungil protokollide, aga seda ei saa eeldusena panna kohtuniku kohustuseks. Protokollide keskendumine võib hakata segama vaidluse õigusliku analüüsi esitamist. Ei tohiks ära unustada, et kohtuistungil eesmärk on vaidlus lahendada, mitte protokollide koostada.

Mujal riikides (Saksamaa, Austria) teeb kohtunik suuliselt salvestusvahendile menetlusosaliste avaldatust kokkuvõtte, kuid nendes riikides koostatakse hiljem selle suulise kokkuvõtte alusel siiski kirjalik protokoll (seda teevad masinakirjutajad, sekretärid).

4) Ebaselge on § 51 lg 1² kavandatav muudatus: sätte sõnastusest ja selgitusest ei ole aru saada, kas tagantjärele kirjaliku protokollide koostamine on kohtuniku ülesanne (§ 49 lg 1 tulemusel) või võib seda teha sekretär või muu kohtuametnik. Kas selle koostamiseks on ka mingi ajaline tähtaeg või võib seda teha siis, kui aega on?

Paragrahv 51 lg 1 ja 1¹ omavaheline suhe pole selge- kuidas toimub sellise salvestise allkirjastamine (lg 1 teine lause) või polegi seda vaja teha. Kui arvatakse, et protokollide pole vaja allkirjastada, siis tuleb see selgelt ka sätestada.

Üksnes helisalvestust (võib olla väga pikk) kuulata võib olla ajamahukam, kui kirjalikku protokollide lugeda ja selle abil konkreetne koht helisalvestises leida. Tsiviilkohtumenetluses räägivad menetlusosalised kohtuistungil ilma, et enne sõnavõttu iga kord täpsustatakse, kes räägib. Lisaks võib juhtuda, et mitu inimest räägivad korraga. Pole mõeldav, et pool aastat pärast istungi toimumist hakkab keegi mõistatama, millise menetlusosalise häält ta kuuleb. Ei tohiks unustada, et menetlusosalised on protokollide koostavale sekretärile võõrad ja tema nende häält üldjuhul ära ei tunne.

Rõhutada tuleb, et hiljem tagantjärele protokollide koostamine on hoopis töömahukam ja keerulisem (meenutada tuleb, mis oli oluline), kui seda kohe istungil/pärast istungit teha.

Ka on tihti kirjalik protokoll lõpplahendi kirjutamisel kohtunikule abiks (helisalvestise kuulamine on ajamahukas, nagu ülal märgitud).

5) Paragrahvi 59 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses: „(2¹) Kohtu loal võib avalikes huvides tutvuda jõustumata kohtulahendiga ja selle avalikustada.“

Ei selgu, mis põhjustel on vajalik avalikustada jõustumata kohtulahend. See võib anda vale arusaama, nagu oleks kohtulahend juba jõustunud.

Muudatusettepanek suurendab kohtute töökoormust, sest tuleb tegeleda avalike huvide kaalumisega ning otsustada kohtulahendi avalikustamist enne selle jõustumist.

6) *Paragrahvi 144 punkt 1 muudetakse. Paragrahv 175 muudetakse.*

Ennekõike on küsitav, kas ja kuidas aitab § 175 lg 4 muudatusettepanek kaasa kohtumenetluse tõhustamisele. Pigem võib kõnealune muudatus viia olukorrani, kus vastaspool hakkab igaks juhuks vaidlustama teise poole kulusid, et kohus neid kindlasti hindaks. Juba praegu on Riigikohus leidnud, et kohus ei pea üksikuid menetlustoiminguid kulude kindlaksmääramisel eraldi hindamata, vaid saab lähtuda kogumis.

7) *Paragrahvi 176 lõiked 1, 2 ja 4 muudetakse.*

Märkus, et esimese lõike viimase lause sõnastuses on viga.

Muudatusettepaneku vajadus jääb arusaamatuks. Ka praegu on võimalik kohtul menetluskulude jaotus otsustada lahendis ning menetluskulude rahaline kindlaksmääramine otsustada mõistliku aja jooksul hiljem. Enne lahendi tegemist peaksid menetluskulude nimekirjad olema olemas ning vastaspoole seisukohad sellele saadud. Kohtuniku tööd halvendab olukord, kus pärast lõpplahendit tuleb jätkuvalt menetlustoiminguid teha.

8) *§177 lg 2 muudatus. Muudatusettepanek toob kohtule lisatöö pärast lahendi jõustumist, (milleni läheb vähemalt kuu aega) tuleb uuesti sama asjaga tegeleda.*

9) *TsMS § 179 lg 3 – maakohtu töökoormust see ei mõjuta. Ei ole selge, kas üldse ja kui palju see ringkonnakohtu koormust vähendab.*

10) *TsMS § 186 lg 5 muudatus. Me ei nõustu, nagu kontrolliks kohus alati üle kõik menetlusabi taotleja esitatud andmed, st eeldab, et need on valed. Kohus teeb seda üksnes siis, kui tekib kahtlus taotleja andmete õigsuses või on need esitatud puudulikult (praktikas on tihti puudulikud ja ebatäielikud). Selline võimalus peaks kohtule ka edaspidi jääma.*

Muudatusettepanek jääb arusaamatuks, kui eesmärk on riigi raha kokkuhoid, siis kuidas kohus ei kontrolligi esitatud andmete õigsust?

11) *Seadust täiendatakse paragrahviga 310². Antud ettepaneku juures on ebaselge, millisel viisil või millises vormis kohus avalike teenuste piiramise vormistab: kas seda tuleb teha määrusega, kirjaga või kas luuakse mingi digitaalne lahendus. Isiku õiguste riive peab olema proportsionaalne taotletava eesmärgiga. Riivates isikul teatud olulisi põhiõigusi nagu teenuste kättesaadavus, palga, pensioni või toetuse maksmine, nagu näeb muudatus ette, ei ole proportsioonis menetluskulude kättetoimetamisel saavutatava eesmärgiga. Põhjendused ja analüüs sellise olulise riive ettepaneku osas täielikult puudub.*

Sellise sõnastuse alusel võiks kohus keelata ka näiteks kostja lastele koolihariduse andmise. Mis siis saab, kui on näiteks 112 kutse ja inimesele on keelatud avalikke teenuseid osutada?

Tõenäoliselt on säte sellisel kujul vastuolus Põhiseadusega.

12) *Paragrahvi 392 täiendatakse lõikega 6 järgmises sõnastuses:*

„(6) Eelmenetluses selgitab kohus asja lahendamisel kohalduvaid õigusnorme, poolte tõendamiskoormust, selgitab välja asjas tähendust omavad vaidlusalused asjaolud ja annab pooltele tähtaja tõendite esitamiseks nende kohta. Pooled peavad aru saama, millise tähendusega ja kui pikad tähtajad neile antakse ning millal eelmenetlus lõpeb ja uusi väiteid ega tõendeid enam esitada ei saa.“

Täielikult ebavajalik on lisada seadusesse järgmine lause: „Pooled peavad aru saama, millise tähendusega ja kui pikad tähtajad neile antakse ning millal eelmenetlus lõpeb ja uusi väiteid ega tõendeid enam esitada ei saa.“. Arusaamatuks jääb, mis eesmärk kõnealusel lausel seaduse tekstina on ning kuidas kohus sellist poole arusaamisvõimet mõjutada saab. Kohus selgitab juba praegu erinevate tähtaegade tähendust ja eelmenetluse lõppemist. See lause võib olla kirjas nt seaduse seletuskirjas, aga mitte seaduses endas.

13) TsMS § 441 lg 1¹ jääme ootama muud, usaldusväärset ja turvalist viisi. Väide, et digitaallkirjastamine on kohmakas ja röövib palju tööaega, on iseenesest kummaline.

14) TsMS § 475 lg 1 p-d 15³ ja 16 – mõistlik lahendus.

15) TsMS § 524 lg 4¹ – kohtu eestkostemenetluses ei käi mitte keegi inimest igal aastal vaatamas. Kõige tavapärasemalt kontrollib kohus eestkoste jätkumist iga 5 aasta tagant. Järelikult on üldjuhul eelmisest ärakuulamisest ka möödas 5 aastat.

Tunneme muret, et isiku põhiõiguste riivet põhjendatakse üksnes kulude kokkuhoidu. Tegemist on väga olulise isiku põhiõiguste riivega ning küsimus tõusetub sellest, kas seda saab üksnes kulude kokkuhoidu põhjendada. Muud põhjendused ja analüüs puuduvad. Me ei nõustu ka sellega, nagu eestkostetavate seisund ei paraneks ning kohtud seavad n-ö täiseestkoste. Vastupidi – isikutele tuleb eestkoste seada üksnes ulatuses, milles on see nende seisundit arvestades vajalik ja see võib ajaga muutuda. Lisaks ei ole tihti võimalik isikut video teel ära kuulata (maapiirkondades, kus on märkimisväärsel hulgal eestkostetavaid, ei ole isikutel selliseid tehnoloogilisi võimalusi).

Üks võimalikest pakutud lahendustest võiks olla:

„kaugteel videokonverentsina või muul sarnasel viisil, kui isiku eelmisest vahetust ärakuulamisest on möödas vähem kui kuus aastat ning võib eeldada, et kohtul ei ole vaja tema seisundist aru saada vahetul ärakuulamisel.“

16) TsMS § 534 lg 5 – Muudatusettepanek ilmselt leevendab mõnevõrra kohtute tööd, sest teatud akuutsete diagnoosidega võib täheldada, et ca nädalaga isiku seisund stabiliseerub.

17) TsMS § 536 lg 1 – mõnevõrra arusaamatu lahendus. Kas see tähendab, et ka esialgse õiguskaitse kohaldamisel (psühhiaatriaiglasse paigutamisel) ei ole vaja isikut ära kuulata, kui temaga on viimase kahe aasta jooksul räägitud?

Muudatusettepanekuga on ilmselt võimalik (küll minimaalne) kulude kokkuvõtteid. Samas on see muudatusettepanek täiesti vastuolus Riigikohtu seisukohtadega, et isikult vabaduse võtmine eeldab, et kohtunik on isiku isiklikult ära kuulanud.

18) TsMS § 613 lg 1 p 1 „... välja arvatud rahalised nõuded korteriomanike või korteriühistu vastu ja nõue, mis korteriomandi- ja korteriühituseaduse § 33 järgi on esitatud korteriomandi võõrandamise kohustamiseks;“

Toetame ettepanekut, et edaspidi lahendatakse korteriühistu võlanõuded hagimenetluses. Tegemist on hagimenetlusele omase võistleva vaidlusega, kus kohus ei peaks hagita menetluse põhimõttena uurimisprintsipi kohaldama. Samas pole selge, millised rahalised nõuded jäävad hagita menetlusse.

Lisaks ei kaasne sellega kohtunike töökoormuse vähenemine.

19) Paragrahvi 613 lõiget 2 täiendatakse teise lausega järgmises sõnastuses: „Kohus lahendab hagita menetluses ka kinnisasja kaasomandi lõpetamise avaldused.“

Selle ettepaneku juures tuleks arvestada, et riigilõiv avalduselt oleks proportsioonis vaidluse sisu ja keerukusega, st et see poleks liiga madal. Sellisel vaidlusel puudub laiem avalik mõju ja seda peetakse tegelikult vaid nende kaasomanike huvides, mistõttu nad peaksid sellise nn. riikliku teenuse eest ka piisava riigilõivu tasuma. Piisavalt suur riigilõiv

väljastab ka ebamõislike või tegeliku vaidlusest avalduste esitamise. Neid asju on kohtus palju ning hagi menetlusse liigutades suureneb kohtute töökoormus, seejuures väiksema lõivuga (praegu riigilõiv 420 eurot kaasomandi lõpetamine, millele tihti lisandub 420 eurot tahteavalduse asendamine, edaspidi siis ainult 70 eurot?)

Küsimuseks on siinkohal, et kui koos kaasomandi lõpetamisega esitatakse mingid rahalised nõuded teise kaasomaniku vastu (üsna sage olukord): millist menetlusliiki siis kohaldada.

Lisaks tekib küsimus, kas sellises sõnastuses sätte muudatus tähendab, et kohtunik võib panna asja avalikule enampakkumisele, kuigi ükski kaasomanik seda ei taha ja kõik sooviks asja omale?

- 20) TsMS 661 lg 1. Küsitav on, kas ja kuidas kõnealune muudatus kohtumenetlust tõhustab ja ressursi kokku hoiab. Esineb olukordi, kus maakohus tühistab määruskaebuse alusel ise enda määruse ja selliselt hoitakse ära tarbetut menetlust ringkonnakohtus. Edaspidi muudatusettepaneku järgi selline võimalus puudub. Lisaks võib muudatuse tulemusena ringkonnakohtus vajada täiendavat ressursi määruskaebuste menetlemiseks.

Üks võimalik lahendus (mis küll suurendab ringkonnakohtu koormust) saaks olla selline, et määruskaebus esitatakse ringkonnakohtule maakohu kaudu, andes maakohule võimaluse määruskaebus ise rahuldada aga ei panda maakohule kohustust kontrollida määruskaebuse puudusi ega kohustust küsida teise poole seisukohta.

Kas selline regulatsioon kehtiks ka kohtunikuabide määruste peale esitatud määruskaebustele? Kui jah, siis vähendaks küll maakohu töökoormust kuid suurendaks ringkonnakohtu oma.

Ülejäänud TsMS muudatused on pigem olemasoleva praktika seadusesse sisse kirjutamine. Pole selge, kuidas need tõhustavad kohtumenetlust või miks neid peab just selle paketiga lahendama.

VII. Täitemenetluse seadustiku muudatused

- 1) *Paragrahvi 48¹ lõike 1 punktist 2 jäetakse välja sõna „ja“ ning lõikest 1 jäetakse välja punkt 3. Paragrahvist 501 jäetakse välja lõiked 4 ja 5. Paragrahv 223¹ tunnistatakse kehtetuks.*

Täitemenetluse aegumise vaidluseid on kohus lahendanud sellel aastal 545 korral, seega mõjutab nende andmine kohtutäiturile kohtu töökoormust.

Samas leiti ka, et muudatusettepanek on vastuolus täitemenetluses kehtiva formaliseerituse põhimõttega. Kõnealust põhimõttelist vastuolu ei saa kõrvalda asjaolu, et kohtutäituri otsuse peale saab esitada kaebuse kohtule (kohtutäitur ei peaks olema menetlusosaline sissenõudja ja võlgniku vahelises materiaaõiguslikus vaidluses nagu sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi puhul). Me ei nõustu sellega, et kohtutäitur asub edaspidi lahendama materiaaõiguslikku vaidlust sissenõudja ja võlgniku vahel, mis ei saa kuuluda kohtutäituri pädevusse. Kohtutäitur asub sisuliselt kohtu rolli, mis ei ole õige. Asjaolu, kas vaidlus on lihtne või keeruline, ei oma tähtsust. Kohtutäitur saab formaliseerituse põhimõttest tulenevalt lahendada vaid küsimusi, mis puudutavad konkreetset täitemenetluses kohtutäituri ametitegevust. Materiaaõiguslikud vaidlused sissenõudja ja võlgniku vahel peab lahendama kohus (sarnane on olukord ja põhimõte kaebuse esitamisel kohtutäituri tegevuse peale (TMS § 217) võrreldes sundtäitmise lubamatuks tunnistamise haviga (TMS § 221).

Lisaks on kohtud suurema osa aegunud asjadest (nende asjade suur hulk oli aktuaalne mõned aastad tagasi) juba ära lahendanud. Seega annaks see vähe leevendust.

- 2) *Paragrahvi 74 lõige 8 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: „(8) Hinna vaidlustamise korral määrab kohtutäitur kaebaja uueks hindamiseks eksperdi.“*

Küsitav ja põhjendamata on, kas ja kuidas olukorras, kus eksperdi määrab tulevikus kohtutäitur, tagab see eksperdi määramisel menetlusosalistele läbipaistvuse.

Arvamuse kogumise käigus tehti ka ettepanek töövaidluskomisjonis lahendatud liitjuhtumite osas. Praegu esitavad pooled kaebuse kohtule otse. See tekitab liitjuhtumite puhul aga olukorra, kus poolte avaldused töövaidluskomisjoni otsuse ülevaatamiseks registreeritakse eraldi menetlusse. Selleks, et neid liita tuleb mõlemad avaldused esmalt eraldi menetlustes menetlusse võtta. Samas oleks võimalik neid kohe koos menetleda kui avaldus esitatakse töövaidluskomisjoni kaudu kohtule. Selliselt saaks töövaidluskomisjon saata kohtule korraga nii mõlema poole taotlused kui ka töövaidluskomisjoni toimiku.

Kokkuvõtteks saab öelda, et pakutud seadusemuudatused ei paku sisulist leevendust tsiviilkohtunike suurele töökoormusele. Tsiviilasjade arv on viimastel aastatel suures tempos kasvanud. Väljapakutud muudatustest tulenev töökoormuse väga väike vähenemine ei ole proportsionaalne kohtute eelarve märkimisväärse kärpimisega ning riivab sügavalt õiglustunnet.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Marek Vahing

Tartu Maakohtu esimees